

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФТЕХОСВІТИ
У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

**Методичний порадник для викладачів
правових дисциплін ПТЦО**

Порадник скомпоновано за посібником «Права людини для дитини»
рекомендованого МОН у 2016р.

Муха Н.О. методист суспільних дисциплін,
керівник обласної секції викладачів правознавства

Дніпро 2016р.

Практичне закріплення та використання набутих знань з правознавства в контексті оновленої навчальної програми

(Наказ МОН № 826 від 17.07.2016р.)

Мета :

надати допомогу викладачам в розробці практичних уроків з правознавства які рекомендовані в оновленій навчальній програмі 2016р.

Головні завдання викладача правознавства у 2016-2017н.р

1. вивчити оновлену навчальну програму;
2. визначити нові акценти у правовому навчанні учнів;
3. формувати правову компетентність на основі інтеграції внутріпредметних та міжпредметних знань учнів;
4. розробити календарно-тематичне планування уроків;
5. спланувати практичні, узагальнюючі, повторювальні заняття;
6. реалізувати особистісний та діяльнісний підхід щодо викладання правових дисциплін.

I. Витяг з Методичних рекомендацій про викладання загальноосвітніх предметів (лист МОН №1/9- 437 від 17.08.2016р. правознавство)

«...Сучасні освітні тенденції передбачають зміщення акцентів у правовому навчанні школярів із накопичення знань до формування здатності учнів самостійно здобувати, аналізувати, тлумачити, переосмислювати, інтерпретувати, оцінювати й застосовувати на практиці різноманітну правову інформацію. Згідно вимог Державного стандарту базової і повної середньої освіти навчання учнів правознавства має спрямовуватися на формування в них системи ключових і предметних компетентностей. Правова предметна компетентність виступає інтегрованою здатністю учня реалізовувати на практиці правові знання, загальнонавчальні та предметні вміння й навички, способи діяльності, цінності й ставлення в поведінкових моделях у правовому контексті.

При викладанні правознавства вчителю слід тримати в полі зору притаманні українському суспільству сучасні напрацювання в правовій науці, динаміку суспільних відносин, певний консерватизм національного законодавства, результати активної нормотворчої діяльності органів державної влади.

У викладанні предметів «Правоознавство в 10-му класі (І курс ПТНЗ,35год. рівень стандарту) необхідно враховувати зміни в законодавстві України, що відбулися протягом поточного навчального року: «Про внесення зміни до статті 15 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо призову громадян України на строкову військову службу (від 18.02.2016 р. № 1008-VIII), [«Про внесення змін до Цивільного](#)

[процесуального кодексу України щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України»](#) (від 04.02.2016 р. № 990-VIII), [«Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»](#) (від 24.12.2015 р. № 921-VIII), [«Про державну службу»](#) (від 10.12.2015 р., набуття чинності 01.05.2016 р., № 889-VIII), [«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг»](#) (від 10.12.2015 р. № 888-VIII), [«Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань \(нова редакція, від 26.11.2015 р. № 835-VIII\), «Про Державне бюро розслідувань»](#) (від 12.11.2015 р. № 794-VIII), [«Про зовнішню трудову міграцію»](#) (від 05.11.2015 р. № 761-VIII), [«Про електронну комерцію»](#) (від 03.09.2015 р. № 675-VIII). У викладанні предметів «Правознавство.» необхідно враховувати зміни в законодавстві України, що відбулися протягом поточного навчального року: «Про внесення зміни до статті 15 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо призову громадян України на строкову військову службу (від 18.02.2016 р. № 1008-VIII), «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України» (від 04.02.2016 р. № 990-VIII), «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (від 24.12.2015 р. № 921-VIII), «Про державну службу» (від 10.12.2015 р., набуття чинності 01.05.2016 р., № 889-VIII) Крім цього, слід взяти до уваги перспективні зміни до Конституції та законів України, що перебувають на розгляді у Верховній Раді України: змін до Конституції України щодо децентралізації влади та правосуддя, проектів Трудового кодексу України, законів України «Про освіту», «Про професійну освіту», «Про службу в органах місцевого самоврядування».

... «Правознавство» як навчальний предмет у старшій школі (I курс ПТНЗ) має на меті формування системного уявлення в учнів про державу та право як основні засоби впорядкування суспільних відносин, вміння використовувати їх у практичному житті.

Цьогоріч у навчальні програми предмета «Правознавство» я рівень стандарту, внесено зміни.

Програми посилено освітнім компонентом навчання прав людини відповідно до рекомендацій ОБСЄ щодо впровадження підходу, заснованого на правах людини, до загальної середньої освіти в Україні (соціо гуманітарний цикл). Так, у навчальній програмі рівня стандарту у відповідних темах виокремлено питання зі сфери навчання прав людини, а саме: в темі «Особа, суспільство держава» це питання «Покоління прав людини»; у темі «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» це питання «Міжнародні стандарти у галузі прав людини: поняття, акти, що їх закріплюють», а також уведено практичне заняття «Європейський суд з прав людини».

Акцент зроблено на людиноцентричному підході до шкільного правознавства як за рахунок тем із галузі прав людини, так і через уведення

відповідних питань, наприклад, «Основоположні та загальні принципи права» (в темі 1 частини 2), «Публічне адміністрування» (в темі 4 частини 3).

В навчальній програмі «Правознавство» (рівень стандарту) зменшено обсяг матеріалу в розділах із теорії держави і права з відповідним відображенням цих змін у державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, переструктуровано зміст окремих тем й уточнено їх назви (наприклад, тема «Загальна характеристика житлового та земельного права»).

Посилено міжкурсові зв'язки між предметами «Правознавство. Практичний курс» (9-й клас) та «Правознавство» (рівень стандарту, 10-й клас) за рахунок вилучення з програми 10-го класу й винесення на повторення (етап актуалізації знань учнів на уроці) правових понять, що вивчалися учнями в 9-му класі, наприклад, у темах щодо права, правовідносин, правопорушення, юридичної відповідальності, окремих галузей права (цивільного, сімейного, трудового, кримінального) тощо.

Посилено практичне спрямування «Правознавства» як рівня стандарту, так і профільного рівня через зменшення питань теоретичного змісту й уведення практичних занять (уроків-юридичних практикумів та занять із визначеною темою). Такі заняття уявляються уроками застосування правових знань, предметних умінь і навичок, де учні індивідуально й взаємодіючи між собою (у малих групах) під керуванням учителя розв'язують юридичні задачі, відтворюють юридичні процедури, опрацьовують джерела права, ґрунтовно характеризують правові явища й процеси тощо. Практичні заняття можуть використовуватися вчителем і для тематичного оцінювання учнів.

Для 10-го класу (ПТНЗ) рівня стандарту таких занять заплановано сім, три з яких є юридичними практикумами й передбачають аналіз правових ситуацій та розв'язання юридичних задач із тих чи інших галузей права, а **чотири є тематичними – «Характеристика державного ладу», «Європейський суд з прав людини», «Вибори до органів місцевого самоврядування», «Особливості права власності неповнолітніх».**

Кількісне співвідношення типів уроків у предметі «Правознавство» (рівень стандарту) є таким: на уроки вивчення нового матеріалу відведено 70 % урочного часу (24,5 год.), на вступну частину та уроки узагальнення й повторення – 10 % (3,5 год.) та на практичні заняття – 20 % (7 год.).

...Вчителю правознавства слід ретельно готувати й уроки повторення та узагальнення, пропонуючи учням різноманітні завдання репродуктивного, пізнавального й творчого типу. Таких уроків у програмі 14 – по 7 на кожний рік навчання. Програмою передбачено також резервний час – 3 години в 10-му й 2 години в 11-му класі. Цей час може бути використаний для зустрічей учнів із представниками юридичних професій, державними службовцями, депутатами місцевих рад, для ділових ігор, турнірних боїв чи підбиття підсумків учнівських проектів.

...Правознавчі предмети та варіативні курси мають значний потенціал для національно-патріотичного виховання учнів, їхньої самоідентифікації, становлення активної життєвої позиції.

...В умовах російської агресії украї актуальним є ознайомлення учнів з Міжнародним гуманітарним правом. Мають бути отримані знання про

найбільш поширені способи захисту себе і своїх близьких в неординарних життєвих ситуаціях, пов'язаних з ризиком; розвитку вмінь учнів регулювати власну поведінку в повсякденному житті; вчить визначати межі порушень МГП, формувати вміння оцінювати ситуації насильства з гуманітарної точки зору; попереджувати ескалацію насильства. Учні мають розуміти причини появи біженців, складнощі їхнього життя тощо.

Для досягнення мети навчання учнів правознавства, виконання закладених у навчальних програмах завдань ефективними є інтерактивні методи як-от аналіз і розв'язання правових ситуацій, «мозковий штурм», робота в малих групах, ситуативне моделювання, дискусія тощо. Систематичне застосування вказаних методів в урочній та позаурочній діяльності учнів сприяє практичній реалізації компетентнісного та діяльнісного підходів у навчанні.

Основою знань є понятійний апарат учнів, тому на уроках правознавства вчитель має приділяти належну увагу його формуванню (через систему пізнавальних завдань, в тому числі й комплексного характеру, наприклад, складання юридичного словничка за статтями закону, виявлення в тексті й пояснення чільних правових понять, завдання на порівняння, побудову графічних організаторів тощо).

Міністерством освіти і науки України спільно з Координатором проектів ОБСЄ в Україні розроблено **Шкільний календар прав людини, метою** якого є поглиблення знань педагогів з прав людини та зміцнення їхніх умінь і навичок щодо викладання прав людини у шкільному та позашкільному середовищі; надання методичних рекомендацій з правового виховання учнів 1-11 класів, формування їхніх знань з прав людини та підвищення їхньої правової культури. Навчальний посібник призначений для класних керівників, педагогів-організаторів, вихователів груп продовженого дня та ін. У посібнику викладено орієнтовну тематику правознавчих заходів у кожному місяці року для чотирьох вікових категорій – 1-4, 5-7, 8-9 та 10-11 класи. Календар буде розміщено на офіційному сайті Міністерства.

З огляду на обмежені часові рамки вивчення учнями інваріантних правознавчих предметів, слід залучати їх до позаурочних і позашкільних заходів із правової тематики (конкурси, ігри, тематичні тижні), олімпіад з правознавства та турнірів юних правознавців.

Для ефективного навчання правознавства важливими є досконале володіння вчителем змістом правознавчих предметів і курсів, інноваційними підходами до організації навчання, арсеналом активних й інтерактивних методів навчання та стратегією застосування цих методів в навчальному процесі та позаурочній діяльності учнів. Не менш важливою є й самоосвіта вчителя правознавства.

Із метою кваліфікованого викладання правознавства в загальноосвітніх навчальних закладах бажано, щоб правознавчі предмети й курси викладалися в школі одним вчителем.

До проведення уроків з правознавства, активізації роботи з правової освіти учнів слід залучати депутатів місцевих рад, державних службовців місцевих органів виконавчої влади, суддів місцевих судів, представників

обласних/районних управлінь юстиції,адвокатів Їхні знання й досвід практичної роботи сприятимуть підвищенню мотивації й інтересу учнів до правознавства...»

Поради викладачам до практичних занять.

Офіційні Сайти з правовою інформацією

<https://minjust.gov.ua>

<http://ln.pl.court.gov.ua/sud1616/110/20/>

Судова влада України -сайт

Практичне закріплення набутих знань доцільно розпочинати за схемою:

Факти: Що відбувається (відбулося)Що ми знаємо про учасників справи? Які факти важливі , а які-другорядні?

Проблеми: Якими нормами закону регулюється відповідна ситуація?, У чому суть конфлікту?

Аргументи: Ваші аргументи (зокрема із законодавчої бази) на захист кожної із сторін.

Рішення : Яким буде ваше рішення? Які причини такого рішення?, Якими можуть бути його наслідки?

Юридичні ситуації їх моделювання, вирішення дозволяють учневі застосовувати здобуті теоретичні знання у конкретних життєвих ситуаціях.

Приклад практичного заняття

Навчальна програма.

Частина перша. Основи теорії держави (т.1-3)

Практичних тематичних занять- 4

Практичне тематичне заняття № 1 : «Характеристика державного ладу»

Викладач готує **3-5 практичних завдань** до теми на один урок.

1.Складіть схему: «Складові державного ладу» (може бути випереджувальне завдання додому яке учні презентують на уроці має змагальний характер)

2. Форми державного правління в країнах ЄС, світу (міжпредметні зв'язки з історією,правознавством за 9 кл., курс Європейський вибір України)

А) (учні наводять приклади, характеризують з правової сторони)

Б) Яка з названих форм державного правління спроможна більше задовольнити реалізацію ваших прав людини? (міні дискусія з обґрунтуваннями учнів та висновками)

3. Яка форма державного устрою в Україні? Яку форму правління ви могли б підтримати як громадянин? (Обґрунтуйте)

А.) робота з Конституцією України, розділ IX ст.132-133 станом на березень 2016р.)

Б) Складають коротке правове есе.(викладач дає алгоритм написання)

4. Задача : Змоделювати ситуацію (за алгоритмом викладача)та підготувати висновки на тему « Політичний режим демократії - чи потребує удосконалення в умовах сьогодення України?» (учні називають проблеми та шляхи їх вирішення.) Може бути випереджувальним домашнім завданням.

№	Задача (ситуація)	Наслідки. Шляхи вирішення
1	Яким чином я можу брати рівну участь в управлінні державою?	1. Участь в діяльності місцевих громад, засобами самоврядування. 2.Обов'язкова участь у виборах різного рівня Інші..
2 3.	Що було б якби в Україні був антидемократичний політичний режим? Прокоментувати події в Україні 2013-2016р.р. в умовах демократичного ладу.(права людини)	1.Відставання від європейської цивілізації яка сповідує демократичні цінності.....(7, назвати: свобода слова,людська гідність,рівність,верховенство права,демократія права нац.меншин,безпека,справедливість...)

5.Завдання: відтворіть юридичну процедуру затвердження державних символів України.(на основі міжпредметних зв'язків та інтеграції знань з Історії України, »Практичного курсу з правознавства за 9 кл.»)

Викладач готує для учнів завдання в ролях (лідери політичних партій, Верховна Рада, представники громадських організацій, міжнародні експерти, інш...)

Самопідготовка викладача .

Завдання:

1. Прочитати вище зазначене .
2. Використати на практичних заняттях.(вивчення Частини другої.)
3. Адаптувати вправи,прийоми ,задачі до навчальної програми правознавства (І курс -10клас.)

Для дітей старшого віку (13–18 років) пропонуються більш складні вправи, спрямовані на збагачення знаннями та розвиток особистості, котрі подаються у нетрадиційному для шкільної програми вигляді, із використанням елементів гри, фантазування та позашкільних занять. Вправи, що пропонуються, можна розподілити на такі види: • задачі; • гра «Що, де, коли?»; • кіноклуб; • вправи на розвиток фантазії – написання листа в минуле, майбутнє • рольові ігри: суд, пластичний театр, протистояння журналістів та політиків; • творчі вправи (реферати, есе, творчі конкурси тощо); • створення рекламних кампаній, комп'ютерних сайтів; • дискусії – обговорення резонансних у суспільстві справ;

Можна задати запитання: «Чи знайшов кожен з вас для себе прийнятне рішення?»

Вправа «Обговорення ситуацій і знаходження правомірного виходу»

Мета: навчити шукати вихід з ситуації, яка веде до порушення закону, правомірним шляхом.

Хід вправи:*викладач* роздає учасникам тренінгу аркуші паперу з ситуаціями. «Розгляньте ситуації, які вам запропоновані. Давайте з вами разом подумаємо і знайдемо вихід з них. Зробити це необхідно таким чином, щоб отримати бажане, не порушуючи при цьому закон.»

Запитання для обговорення.

- Що ви відчували коли виконували цю вправу?
- Що було справедливим?
- Що було несправедливим?

- Що може бути справедливим?

Кіноклуб для кожної окремо взятої навчальної групи.(викладач створює власну фільмотеку з правової тематики з урахуванням особливостей.

Перегляд та обговорення тематичних кінофільмів чи не найбільш наочно допомагає краще збагнути сутність та застосування прав людини. Діти добре сприймають кіно. Воно не асоціюється з навчанням, тому діти від початку почуваються вільніше, спокійніше, краще сприймають матеріал. Післяфільмова дискусія одним допомагає поділитися емоціями та сприйняттям, інших змушує замислитися, ще когось – заперечити та представити альтернативний погляд. Дітям притаманно обговорювати фільм з друзями та, можливо, батьками, тому змальоване завдання сприйматиметься ними без ворожості, природно. Не варто забувати, що деяким дітям легше писати свої враження, ніж озвучувати. Викладач має забезпечити комфортні умови для того, щоб учень поділився своїм сприйняттям. У разі неможливості спільного перегляду кінофільмів, завжди можна дати домашнє завдання.

Задачі

Задачі та тести потрібні для того, щоб перевірити знання кожного учня, який працює в індивідуальному порядку. Варто зауважити, що правничі задачі подібні на задачі з математики, зокрема в тому, що можуть мати кілька правильних і неправильних варіантів вирішення. Насправді, правильне розв'язання задачі не настільки важливе, як вміння логічно обґрунтувати рішення, вдуматися у завдання, знайти належні аргументи «за» та «проти». Задачі мають навчити, передовсім, думати, сконцентруватися на завданні 15–20 хвилин та підготувати власне, можна сказати, суддівське рішення. Це вчить відповідальності і допомагає краще зрозуміти власні права, впоратися з власними проблемами (в основі задач часто буває учнівська історія, (з життя ПТНЗ) ситуація, щоденна особиста або суспільна знайома проблема, з котрою стикаються учні або громадяни нашої країни), віднайти прогалини у власних знаннях.

Гра «Що, де, коли?» Ледь не кожен з учнів мав нагоду бачити телевізійну версію цієї гри чи грав у подібну комп'ютерну гру. Можливо, навіть у самій школі існують команди «Що, де, коли?». Власне, якщо більша частина класу ніколи не бачила, як грати, можна спільно переглянути телевізійну або комп'ютерну версію. Питання для гри подібні на питання для задач. Втім,

частіше питань буває більше, і часу для обговорення виділяється менше. Школа (ПТНЗ) – модель соціуму, тому тут також панують правила соціуму. У класі є лідери, мовчуни, підлеглі, активні, пасивні, байдужі, категоричні та інші учні. Лідерам треба давати можливість доводити своє лідерство. Однак, варто дозволити спробувати себе в цій ролі також і іншим психотипам учнів. Метою гри є не лише віднайти правильні рішення, але краще відчувати один одного; збагнути, хто краще запам'ятовує завдання; хто більш рішучий; у кого глибші знання, а хто стимулює активність усієї групи. Усі ці якості та навички допоможуть учням під час навчання на інших уроках.

Вправи на розвиток фантазії

Вправи виписані з урахуванням того, що фантастичні світи для дітей більш реальні та цікаві, ніж повсякденне життя. Фантастика ніколи не здається марудною, а навпаки, виявляється в інших вимірах. У минулому, майбутньому чи на інших планетах існують чи існували такі самі права, тому таким матеріалом легше зацікавити. Крім того, вправи на розвиток фантазії дозволяють отримати більше знань з історії та літератури, навчитися аргументувати свої погляди та вивчити додаткову літературу. Розробка нормативних актів Видається, що це дуже доросла справа виписувати закони. Однак, для того, щоб вміти правильно та якісно писати документи дорослому, зазвичай, необхідно отримати такі навички ще у дитячому чи підлітковому віці. Розробка нормативних актів не лише дисциплінує учнів, вчить використанню певної методології нормотворення та логічним зв'язкам, але й допомагає вирішувати проблеми у навчальному закладі та суспільні проблеми. Обговорення кожної норми та голосування сприяє відповідальному ставленню за пропоноване та схвалене учнівське рішення. Ознайомлення зі зразками нормотворчих актів та створення свого власного – можна порівняти з вивченням динозавра. На перший погляд, він страшний та незрозумілий. Однак, його можна легко вивчити шляхом дослідження його способу життя, харчування, середовища проживання тощо. Аналіз складної справи шляхом вивчення окремих її елементів, допоможе швидко та легко впоратися із завданням. Крім того, деякі закони реально допоможуть зробити шкільне життя прозорішим та легшим для кожного учня. Рольові ігри Дітям інтуїтивно більше знайомі закони театру, ніж закони життя, бо закони театру схожі на правила гри. Суддівські серіали, кіно про протистояння гарного та поганого хлопців усі дивляться з дитинства та часто уявляють себе на місці героїв. Рольові ігри допоможуть справдитися героїчним мріям та відбутися акторським амбіціям. І право тут гратиме головну роль. Часто діти є кінестетиками, тобто їм легше спілкуватися рухами, жестами, доторками. Саме ці навички використовуються у вправах щодо пластичного театру та

моделювання ситуацій. Ігрові суди та протистояння різних команд розвивають вміння відстоювати свою позицію, готувати аргументи, працювати в команді на результат. Крім того, під час дискусійних спорів і протистояння, народжується не стільки істина, скільки чіткіше розуміння правових проблем та сутності права.

Творчі вправи. Створення рекламних кампаній, комп'ютерних сайтів
Не варто забувати про традиційні для навчального закладу навчання за допомогою рефератів та конкурсів. **Єдиною відмінністю є пропозиції авторів посібника працювати на сучасному матеріалі, використовуючи техніку, новітні підходи** презентування своїх знань та ідей. Вправи, пов'язані із розробкою рекламної кампанії передбачають спільний перегляд підбірки реклами.

Практичні вправи для дітей старшого шкільного віку, (I, II, III курс ПТНЗ)

- 1. Розробка сайту «Цінність життя» Завдання:** • краще зрозуміти та розкрити зміст права на життя; • розвинути вміння пояснити цінність життя, природність права на життя іншим людям; • навчитися обирати, створювати, компоувати різні тексти та матеріали. Кількість учасників: 10 осіб. Час: урок. Матеріали: комп'ютер або папір та ручки. Інструкції / поради ведучому: 1. Сформууйте дві чи три команди (залежно від кількості учнів). 2. Поставте перед учнями завдання – створити сайт права на життя. Необхідно буде визначитися з назвою та контентом, рубриками, матеріалами, статтями, нормативними актами, відеоматеріалами, іграми тощо. 3. Учні можуть формувати наповнення сайту на комп'ютері, а у разі відсутності комп'ютера – на папері. 4. Кожна група готує такий сайт. Обраний групою представник презентує сайт перед класом. 5. Широке обговорення розроблених учнями сайтів. 6. Можливо, за допомогою вчителя інформатики, використовуючи кращі ідеї, зробити рубрику «право на життя» в рамках сайту ПТНЗ. Використайте досвід викладача Дніпродзержинського ВПУ <http://dvpu.dp.ua/> (м. Кам'янське) Зворотній зв'язок:

Подякуйте дітям за їхню роботу, а також обговоріть виконання вправи, зокрема, запитайте дітей: чи швидко вони розібралися із завданням? з чим було найважче визначитися? чи завдання допомогло їм краще збагнути, в чому полягає цінність життя кожної людини?

1.

Вправа:збагнути цінність свого теперішнього життя;

розвинути навички викладати свої думки письмово. Кількість учасників: клас. Час: 30 – 40 хвилин.(поза урочний захід) Матеріали: тонкий папір, ручки, невеличкі порожні пляшечки. Інструкції / поради ведучому:

1. Запропонуйте дітям скласти звернення до самих себе (в майбутнє)через 2 роки. Можна зорієнтувати дітей з приводу того, що можна цінувати в житті, насамперед, але у жодному випадку не диктувати дітям та не нав'язувати власні думки.

2. Діти мають уявити себе через 2 роки.

3. Попросіть дітей доповнити кожен фразу відповідно до власних відчуттів та переконань: «Я ціную своє життя, тому що...» «Я ціную життя своїх батьків, тому що...» «Я ціную життя своїх друзів, тому що...» «Я ціную життя своїх кривдників, тому що...» «Я ціную життя людей, тому що...»

4. Після виконання завдання, потрібно згорнути папір, вкласти у пляшечку, закрити її та відкрити через 2 роки. Зворотній зв'язок: Подякуйте дітям за їхню роботу, а також обговоріть виконання вправи, зокрема, запитайте дітей: чи швидко вони розібралися із завданням? чи легко було збагнути цінність свого життя, життя своїх батьків, життя своїх друзів та кривдників? з чим було найважче визначитися? чи збираються діти зберегти пляшечки та відкрити їх через 2 роки?

Право на життя .

Кіноклуб. Стрічка (про право на життя)(можливо події Євромайдану 2013-2014р.)

Завдання:

- замислитися над цінністю свого життя, цінністю життя інших людей;
- навчитися цінувати кожен життєвий мить;
- навчитися вільно дискутувати, розвинути вміння висловлювати та відстоювати власні погляди.

Час: урок. Матеріали: стрічка

Інструкції / поради ведучому: 1. Спільно перегляньте стрічку.

2. Підготуйте перелік питань для дискусії.

3. Діти самостійно визначаються, хто має виступати першим та висловлювати свої враження після перегляду стрічки. Вітаються доповнення та різні погляди. Спробуйте почути кожного.

4. Можна запропонувати учням письмово висловитися стосовно побаченого у стрічці: що більше вразило, про що змусило замислитися, чи навчила стрічка цінувати своє життя та життя інших людей, поважати права людини?

5. Можна запропонувати дітям поділитися на команди «Критиків» та «Симпатиків». Перші повинні критикувати змістовне наповнення

стрічки та не розкриття права на життя на цьому прикладі. Другі – висловлювати підтримку стрічці та заперечувати зауваженням перших. **Зворотній зв'язок:** Подякуйте дітям за їхню роботу, а також обговоріть виконання вправи, зокрема, запитайте дітей: чи сподобалось їм працювати у команді? чи думають вони, що щось змінилося в них, їхньому ставленні до людей, до власного життя та здоров'я після перегляду стрічки? чи допоміг перегляд стрічки краще засвоїти та розкрити сутність права на життя?

Задача (межа самооборони) Пізно ввечері до учня на вулиці підійшли двоє нападників його віку. Вони почали штовхати його та принижувати, вкрали мобільний телефон, погрожували. Після того, як один із силою штовхнув учня так, що той впав, і сказав: «Допоки живи, завтра з тобою розберемося», учень витягнув сувенірний ніж та штрикнув ним нападника. За годину нападник помер у реанімації. Питання: Які права учня були порушені? Чи перевищив учень межі необхідної самооборони? Чи порушив учень право нападника на життя? Чи виважена модель його поведінки? Запропонуйте власні приклади виправданої самооборони. Завдання: • з'ясувати межі самооборони на конкретному прикладі; • розвинути навички самостійної роботи та вміння відстоювати власну позицію. Кількість учасників: задіяний весь клас. Час: 20 – 30 хвилин. Матеріали: текст задачі. Інструкції / поради вєдучому: 1. Роздайте дітям текст задачі. 2. Повідомте, скільки часу має тривати завдання. 3. Запропонуйте на звороті аркушу із завданням надати повне та аргументоване вирішення поставлених перед учнями питань. 4. Бажано залишити час на обговорення виконаного завдання та обмін думками.

Зворотній зв'язок: Подякуйте дітям за їхню роботу, а також обговоріть виконання вправи, зокрема, запитайте дітей: чи швидко вони розібралися із завданням? з чим було найважче визначитися? що з питань вони залишили відкритим, тобто таким, що має не одне, а кілька шляхів вирішення, на їхній погляд

Гра «Іншопланетні звернення» Планета Самогубців. Планета Евтаназійців. Планета Смертної кари.

Завдання:

• поглибити знання про право на життя; • розвинути вміння пояснити іншим людям переваги володіти цим правом, шанувати власне життя. Кількість учасників: 10 осіб. Час: 30 – 40 хвилин. Матеріали: папір, ручки. Інструкції / поради вєдучому:

1. Сформууйте три команди (залежно від кількості учнів).
2. Розкажіть про існування планет Самогубців, Евтаназійців, Смертної кари.
3. Запропонуйте учням обрати для себе суб'єкт звернення.
4. Учні мають скласти звернення до жителів планети, яку вони обрали.
5. Учні повинні віднайти та вписати аргументи у зверненні до інших цивілізацій, щоб жителі планет зрозуміли цінність життя, скасували смертну кару, переглянули питання можливості евтаназії (або ні), припинили йти з життя шляхом самогубства.
6. Вітається нетрадиційне виконання завдання, наприклад, шляхом підготовки тематичних малюнків, складеної пісні, гімну тощо.
7. Кожна група готує таке звернення. Обраний групою представник презентує звернення перед класом.
8. Кожен учень може доповнювати та заперечувати аргументи.

Зворотній зв'язок: Подякуйте дітям за їхню роботу, а також обговоріть виконання вправи, зокрема, запитайте дітей: чи швидко вони розібралися із завданням? яких аргументів бракувало, а яких вистачало? які висновки вони зробили для себе?

Практичні вправи для дітей старшої школи (13–18 років)

Ефективним методом застосування учнями правових знань є *вправи*. Вони бувають різними:

1) за формою: усні (дати відповіді на запитання за темою уроку); письмові (написати короткий твір-роздум із правового питання); графічні (скласти таблицю, логічний ланцюжок, схему); імітаційні (відтворити процедури, наприклад, судового розгляду цивільної справи чи створення та реєстрації дитячої організації);

2) за дидактичною метою: для запам'ятовування навчального матеріалу (наприклад: назвати елементи складу правовідносин, скориставшись відповідною схемою); для відтворення засвоєної навчальної інформації (наприклад: вставити у схему «Законодавчий процес» пропущені елементи); тренувальні, що передбачають самостійне перенесення засвоєної учнем інформації в нову ситуацію (наприклад: на основі складу правопорушення визначити елементи складу злочину); проблемно-пошукові, спрямовані на творче застосування учнем засвоєного

навчального матеріалу (наприклад: на основі статей Конвенції ООН про права дитини скласти міні абетку прав дитини);

3) вправи із здійснення учнями практичних дій: виконання проекту, підготування міні доповіді для учнів початкової школи, виготовлення плакату чи підготування мультимедійної презентації з правої тематики

1. Рекламна кампанія «Ми з тобою однієї крові, ти і я»

Завдання:

- поглибити знання про право на рівне ставлення, відчути сутність цього права;
- розвинути фантазію, творчі навички та логічне мислення.

Кількість учасників: можна розділити клас на три групи по 10 осіб. Час: позакласне завдання з презентацією під час уроку або один урок.

Матеріали: відеопідбірка соціальної та комерційної реклами.

Інструкції / поради ведучому:

1. Поясніть дітям завдання – розробити справжню рекламну кампанію: соціальну або комерційну, тобто навіть рекламну кампанію продуктів споживання, ідей, кіно, людей, політичних партій, громадських організацій, установ тощо, де б обов'язково був застосований і був пріоритетним принцип рівного ставлення.

2. Перегляньте зразки рекламної продукції.

3. Діти мають обрати об'єкт реклами, рекламний слоган, виписати сценарій реклами.

4. Діти повинні зробити або друковану, або живу (як п'єса – презентація наче живого відеоролика учнями) або відеопрезентацію.

5. Діти мають обрати представника команди – рекламного агента, котрий надасть необхідні пояснення і зацентрує увагу на тому, як саме принцип рівного ставлення розкривається у цій рекламній кампанії.

6. Учні обговорюють презентацію кожної групи.

7. Голосуванням обирається краща реклама.

8. У разі можливості запровадьте будь-які спеціальні призи. За найдотепнішу, найбільш влучну, гостро-соціальну рекламу тощо.

Зворотній зв'язок: Подякуйте дітям за їхню роботу, а також обговоріть виконання вправи, зокрема, запитайте дітей: чи сподобалось їм працювати у команді? що було найважчим у роботі? чи легко було усвідомити застосування у рекламі права на рівне ставлення? чи самі учні краще засвоїли та розкрили сутність права на рівне ставлення?

Права людини для дітей: посібник для вчителів та тренерів .

Вправа «Мапи реальної допомоги»

Завдання:

- поглибити знання про право на рівне ставлення, відчуті сутність цього права;
 - збагнути, як суспільство може дискримінувати людей з особливостями стану здоров'я;
 - знайти реальні шляхи покращення ситуації та вирішення проблеми.
- Кількість учасників: можна розділити клас на три групи по 10 осіб. Час: позакласне завдання з презентацією під час уроку. Матеріали: мапи району

Інструкції / поради ведучому:

1. Розбийте дітей на 2 – 3 групи.
2. Роздайте дітям мапу свого чи іншого району.
3. Поясніть завдання: спочатку діти повинні пройтися районом та визначитися, чи забезпечено вільне та зручне пересування для людей з обмеженими можливостями, про що зробити відповідні позначки на мапі.
4. Діти повинні звертати увагу на зупинки транспорту, під'їзди до метро, з'їзди з будинків та на дороги, магазини, пошту, лікарні, поліклініки, школи, ЖЕКи тощо.
5. Потрібно позначити на мапах місця, де права інвалідів забезпечені.
6. Створити на мапах вільний шлях інваліда – позначити все, що необхідно запровадити для забезпечення вільного та зручного пересування інвалідів, а також скласти перелік того, що бракує.
7. Під час класного уроку групи презентують «Вільний шлях інваліда» та мапу.
8. Широке обговорення проведеного дослідження.
9. Можна презентувати роботи учнів управлінням соціального захисту місцевих державних адміністрацій.

Зворотній зв'язок: Подякуйте дітям за їхню роботу, а також обговоріть виконання вправи, зокрема, запитайте дітей: чи сподобалось їм працювати у команді? що було найважчим у роботі? чи легко було відчувати себе людиною з обмеженими можливостями? яка реальна ситуація у районі з дотриманням прав інвалідів на прикладі вільного пересування та вільного фізичного доступу? чи самі учні краще засвоїли та розкрили сутність права на рівне ставлення?

Право на рівне ставлення .

«Кіноклуб»

Завдання:

- поглибити знання про право на рівне ставлення, відчуті сутність цього права;

- збагнути, як суспільство може дискримінувати людей з особливостями стану здоров'я;
- навчитися вільно дискутувати на цю тему, розвинути вміння висловлювати та відстоювати свої погляди. Кількість учасників: весь клас. Час: урок.

Матеріали: стрічки, що висвітлюють та безпосередньо стосуються прав інвалідів:

Інструкції / поради вєдучому:

1. Спільно перегляньте стрічки відповідної тематики
2. Підготуйте перелік питань для дискусії.
3. Діти самостійно повинні визначитися, хто має виступати першим та висловити свої враження після перегляду стрічки. Вітаються доповнення та різні точки зору. Спробуйте почути кожного.
4. Можна запропонувати учням письмово висловитися стосовно побаченого у стрічці. Що більше вразило, про що змусило замислитися? Чи навчила стрічка цінувати своє життя, життя інших людей, поважати права людини?
5. Можна запропонувати дітям поділитися на команди «Критиків» та «Симпатиків». Перші повинні критикувати змістовне наповнення стрічки та не розкриття права на рівне ставлення на цьому прикладі. Другі – висловлювати підтримку стрічці та заперечувати зауваженням перших.

Зворотній зв'язок: Подякуйте дітям за їхню роботу, а також обговоріть виконання вправи, зокрема, запитайте дітей: чи сподобалось їм працювати у команді? чи думають вони, що щось змінилось у них, їхньому ставленні до людей, до власного життя та здоров'я після перегляду стрічки? чи допоміг перегляд стрічки краще засвоїти та розкрити сутність права на рівне ставлення?

Права людини для дітей: посібник для вчителів та тренерів

Задача:

Скандально відомого журналіста було звільнено з роботи через вислови дискримінаційного характеру, зокрема: А) «Американці зовсім втратили глузд, коли обрали президентом їхньої великої країни нігера, хай і освіченого». Б) «Міністр – гомосексуаліст. На місті наших жінок я б на гарматний постріл не підпустив його до наших дітей». В) «Британці самі винні в погромах на вулицях Лондону та Бірмінгему, не треба було залучати дешеву робочу силу з країн третього світу Г) «Єдиний можливий вихід, щоб вас не звільнили, відпиляти собі ногу, а краще дві,

і всі зарюмсають від жалоців до вас і цілуватимуть щодня ваші протези».

Питання: У чому дискримінаційний характер цих висловів? Які різновиди дискримінації ви тут бачите? Спробуйте переінакшити подані висловлювання таким чином, щоб зміст залишався тим самим, але фраза звучала толерантніше, якщо таке на ваш погляд, можливо.

Завдання: • розібратися з сутністю права на рівне ставлення на конкретному прикладі;

• розвинути навички самостійної роботи та вміння відстоювати свою точку зору. Кількість учасників: задіяний весь клас Час: 20 – 30 хвилин
Матеріали: текст задачі Інструкції / поради ведучому:

1. Роздайте дітям текст задачі.
2. Повідомте, скільки часу має тривати завдання.
3. Запропонуйте на звороті аркушу із завданням надати повне та аргументоване вирішення поставлених перед учнями питань.
4. Бажано залишити час на обговорення виконаного завдання та обмін думками. Зворотній зв'язок: Подякуйте дітям за їхню роботу, а також обговоріть виконання вправи, зокрема, запитайте дітей: чи швидко вони розібралися із завданням? з чим було найважче визначитися?

Право на рівне ставлення що з питань вони залишили відкритим, тобто таким, що має не одне, а кілька шляхів вирішення, на їхній погляд?

Практичне заняття (1 год.): Європейський суд з прав людини. (частина третя навчальної програми)

сайт Мін.юст. України.

Завдання до практичної роботи

1. Випереджувальне завдання для учнів . Міні-конкурс рефератів учнів I курсу
-

Теми: « Європейський суд з прав людини і Україна - з історії взаємовідносин»

«Європейський Суд з прав людини.

2. Працюємо з документом
-

Нові умови, яких слід дотримуватися громадянам при зверненні до Європейського суду з прав людини

З 1 січня 2016 року набула чинності нова редакція правила 47 Регламенту Європейського суду з прав людини, в якому викладено умови, яких слід дотримуватися при зверненні до Суду з повною і дійсною заявою щодо порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод державами-сторонами цього міжнародного договору.

Із внесенням цих змін були оновлені відповідні документи: *формуляр заяви*, *«Нотатка для заповнення формуляру заяви»* та *форма довіреності на представлення інтересів заявника у Суді*. При цьому останню слід використовувати лише у тому разі, якщо заявник не мав представника на момент заповнення формуляра заяви або якщо заявник бажає змінити представника, якого він вказав при заповненні формуляра заяви, вже надісланого до Суду.

Якщо заявник має представника на момент подання заяви, йому не потрібно направляти окрему довіреність, а слід заповнити розділ С або D у формулярі заяви. Зокрема, заявник має поставити свій підпис для підтвердження того, що він уповноважує конкретну особу діяти від його імені. Уповноважений заявником представник також повинен поставити свій підпис з метою підтвердження своєї згоди представляти інтереси заявника у Суді.

Якщо заявник є юридичною особою, з 1 січня 2016 р. його повинна представляти особа, уповноважена діяти від його імені (це може бути директор, голова, співробітник). Тому необхідне подання відповідного документального підтвердження того, що ця особа наділена, зокрема, повноваженнями подавати заяву до Суду від імені заявника – юридичної особи згідно зі статутом/положенням/наказом або у відповідності до вимог національного законодавства. У формулярі заяви вказується ім'я та прізвище представника юридичної особи, інша інформація, що дає змогу його ідентифікувати, а також контактні дані.

У формулярі заяви також обов'язково має бути вказане місце народження заявника. Крім цього, відтепер для обґрунтування порушень статей Конвенції і протоколів до неї заявникові надається дві сторінки замість однієї.

Отже, починаючи з 1 січня 2016 року заявники та їхні представники повинні використовувати нову версію формуляра заяви. Старі формуляри заяви не прийматимуться до розгляду.

Важливо також те, що з 1 січня 2016 року заява, надіслана факсом, не перериває перебіг шестимісячного строку, що надається для подання заяви до Суду після винесення остаточного рішення у справі на національному рівні, оскільки Суд вимагає подання заяви з оригіналами підписів. Тобто направляти заяву потрібно виключно поштою на адресу:

The Registrar

European Court of Human Rights

Council of Europe

F-67075 Strasbourg cedex

Завдання викладача: Пошук необхідної інформації засобами інтернет сайтів

В яких випадках ви скористуетесь даною інформацією? Дати відповідь.

https://uk.wikipedia.org/wiki/Урядовий_уповноважений_у_справах_Європейського_суду_з_прав_людини

<http://www.derzhreestr.gov.ua/12704>

- Чим корисна для громадян зазначена інформація?

**Практичне заняття: «Вибори до органів місцевого самоврядування»,
Варіанти проведення**

:

А) Практичне заняття — громадські слухання

Для чого проводити

- моделювання громадських слухань дозволяв учням зрозуміти порядок проведення слухань, дізнати-ся про роботу державних органів, органів місцевого самоврядування тощо;
- учні одержують практичний досвід у визначенні і поясненні ідей, інтересів і цінностей, пов'язаних із предметом слухання.

Громадські слухання проводять органи державної влади, місцевого самоврядування чи громадські організації з метою з'ясування громадської думки

Як проводити

підготовка до проведення

1. Учитель зв'язується з органами державної влади, місцевого самоврядування чи громадськими організаціями, щоб одержати інформацію за темою уроку, і запрошує компетентного співробітника взяти в ньому участь.
2. Можливо, вчитель домовиться про проведення такого уроку у приміщенні органу державної влади чи місцевого самоврядування. Як варіант «переобладнують» класну кімнату: в її передній частині ставлять стіл для учнів-«законодавців», стіл для «секретаря» і «кафедру» для «доповідачів».
3. Розподіл учнів за ролями (має бути завчасним, щоб учні мали достатньо часу на підготовку до уроку).

4. Учитель пояснює правила та процедуру проведення слухань, розподіляє обов'язки за ролями, готує таблички з іменами учнів і назвами їхніх посад за ролями, щоб розставити їх на столах.

Орієнтовний регламент уроку

1. Вступне слово «голови».
2. Громадські слухання (основна частина уроку)
3. Аналіз інтерактивної вправи:
 - а) обговорення фактів й аргументів стосовно теми;
 - б) розгляд думок учнів щодо даного виду діяльності як способу розв'язання суспільно важливих проблем;
 - в) аналіз зауважень, зроблених запрошеним фахівцем

Ролі, які можуть виконувати учні під час «громадських слухань»	
«Законодавці» (непарна кількість учнів)	<ul style="list-style-type: none"> • ставлять «доповідачам» запитання; • аналізують аргументи «доповідачів», обговорюють проблему;
«Голова»	(обирають з числа «законодавців») <ul style="list-style-type: none"> • відкриває слухання, повідомляє мету слухань, пояснює порядок та регламент доповідей; • оголошує виступи «доповідачів»;
«Секретар»	<ul style="list-style-type: none"> • веде стенограму засідання і записує пропозиції, що надходять
Відповідальний за регламент	<ul style="list-style-type: none"> • стежить за часом виступів, щоб дати можливість виступити кожній групі (наприклад, по 2 хвилини на виступ «доповідача», по 3 — на відповіді на запитання)
Групи за інтересами (непарна кількість груп по 5 чи більше осіб в кожній)	<ul style="list-style-type: none"> • через свого представника («доповідача») висловлюють свою точку зору щодо обговорюваного питання (точки зору повинні бути різними та відповідати реальним думкам, що панують у суспільстві);

Різні форми навчання завжди передбачають: необхідність і неминучість прямого або опосередкованого спілкування, в якому втілено сутність проце-су навчання — взаємодія вчителя і учнів;

спілкування між учителем і учнями та між власне учнями може відбуватися зі зміною їх функцій, тобто в різних організаційних формах по-різному розподіляються ролі учасників навчально-виховного процесу; будь-яке навчання передбачає часову і просторову характеристику.

Практичне заняття (тематичне). «Вибори до місцевих органів влади»

Сайти які необхідно використовувати під час проведення зазначеного практичного заняття (натиснути Ctrl + мишка)

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» (від 10.12.2015 р. № 888-VIII)

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/676-19>

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

1. Викладач має визначити форми , прийоми, вправи, юридичні задачі, ситуації найбільш типові під час виборів до місцевих органів влади та практично їх обіграти з учнями.

2. Запросити на практичне заняття фахівців виборчого права до місцевих органів.

3. Провести опрос учнів : Назвіть (за останніми виборими місцевих органів влади)ПБ міського голови м. Дніпро, інших міст

4. Провести правовий диктант на запам'ятовування правових термінів про територіальні громади

5. Перелічити основні виборчі права громадян до місцевих органів влади.

6. Запропонувати здібним учням створити схему : « Вибори до місцевих органів влади»

7. Скласти схему «Структура місцевих органів влади.»

Щодо критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів .

Викладача має оцінювати знання які показують учні та їх практичну діяльність.